

نقدی بر ترجمه یک کتاب مرجع

• حامد محسنیان

واژه نامه می تواند آثار مخرب، زبان بار و منفی قابل توجهی بر جای گذارد. تولید چنین منابعی باید توسط افرادی صورت پذیرد که شناخت و تسلط کافی نسبت به زبان مبدأ و مقصد داشته باشند. برای تدوین یا ترجمه واژه نامه های موضوعی، تخصص موضوعی نیز لازم است و معمولاً توسط زبده ترین آنها صورت می پذیرد. ناشر منبع مرجعی مانند واژه نامه نیز باید در امور چاپ و نشر آن دقت ویژه ای به خرج دهد. زیرا اگر مقدار کمی خطا در چاپ و نشر و سایر مشکلات محتوایی برای متون معمولی قابل اغماض باشد در مورد منابع مرجع گمراه کننده و مشکل ساز خواهد بود.

علی رغم حساسیت تولید و انتشار منابع مرجع متأسفانه شاهد عناوینی در حوزه کتابداری و اطلاع رسانی هستیم که بسیاری از اصول و ضوابط ابتدایی انتشار این منابع را نیز زیر پا گذاشته اند. اصولی که ماکتبا داران برای ارزیابی منابع مرجع تدوین نموده ایم! به همین دلیل اگر چنین کاری در سایر حوزه ها اتفاق افتد با عدم انتخاب آن در مجموعه کتابخانه واکنش نشان می دهیم، اما در حوزه کتابداری علاوه بر واکنش عدم انتخاب باید بر آن نقد بنویسیم تا حتی الامکان از تکرار آن جلوگیری شود. یکی از کارهایی که اخیراً منتشر شده و از زوایای مختلف شایسته نقد و بررسی است کتاب فوق است.

در مقدمه کتاب که توسط مترجمان نگاشته شده است، نه تنها اغلاط املائی، نگارشی و ادبی فراوانی وجود دارد، بلکه تناقض محتوایی نیز دیده می شود. در اولین کلمه آن «مقدمه» حرف ق بدون نقطه است یا در سطرهای ابتدایی کلمه «حوزه» به صورت «حوضه» نوشته شده است.

فراموش نکنیم که ماکتبا داران یکی از روش های ارزیابی منابع مرجع را مطالعه مقدمه آن ذکر می کنیم. در مقدمه باید ویژگی های واژه نامه و نحوه استفاده و سایر اطلاعات مفید و ضروری درج شود تا استفاده از منبع مرجع تسهیل شود. به این جمله توجه نمایید تا هم

• آلن چارلز مونتگمری. فرهنگ اختصارات علوم کتابداری و اطلاع رسانی، ترجمه و گردآوری: محمد کاردان نشاطی، عرفان لطفی و شیرین اکبری، تهران: چاپار، ۱۳۸۳.

این کتاب ترجمه ای است از کتاب:

Acronyms & Abbreviations in library & information work: A reference handbook of British usage (4th Ed. 1990)

تولید و انتشار یک واژه نامه خوب می تواند به عنوان یکی از کارهای اساسی و زیربنایی نقش مهمی در ترجمه، تألیف و پالایش زبان فارسی یا هر زبان دیگر ایفا کند. اما برعکس، عدم توجه به اصول، ضابطه ها و ظرافت های ترجمه یا تألیف آثار مرجع به خصوص

عدم توجه به اصول، ضابطه‌ها و ظرافت‌های ترجمه یا تألیف آثار مرجع به خصوص واژه‌نامه می‌تواند آثار مخرب، زیان بار و منفی قابل توجهی بر جای گذارد

اغلاط و مشکلاتی مواجه شدم که واقعاً گمراه‌کننده است. به مدخل‌های زیر توجه نمایید:

For معادل Freedom of information «اشاعه اطلاعات» ترجمه شده است در حالی که باید «آزادی اطلاعات» ترجمه می‌شد. همین‌طور در همین صفحه چندین بار واژه Freedom به غلط «اشاعه» ترجمه شده است. در صفحه ۲۲۶ کلمه Interlending کلمه بد ترکیب «امانت‌دهی فی مابین» انتخاب شده است. در حالی که در همین حوزه ما واژه جا افتاده «امانت بین کتابخانه‌ای» را داریم که می‌توانست برای این واژه به کار رود. واژه Copyright در صفحه ۲۱۸ و جاهای دیگر «حق مؤلف» انتخاب شده است در حالی که معنی آن «حق نسخه‌برداری» است که واژه‌ای بسیار عام‌تر است. Hypertext Mark-up longuege «زبان توسعه یافته فرامین» ترجمه شده است. در حالی که معنی درست آن زبان نشانه‌گذاری فرامتنی» درست است. همین واژه Hypertext در صفحه ۲۴۵ جدا یعنی به صورت Hyper text نوشته شده است. این عدم یکدستی در نگارش کلمات در بسیاری از جاها یافت می‌شود. عدم ترجمه فارسی بسیاری از واژه‌ها مثل فدراسیون، فیلد، فرمت، فایل و نمونه‌های زیاد دیگر نیز نشانه بی‌توجهی به برابرگزینی آنهاست که حداقل در واژه‌نامه‌ها نباید به سادگی از آنها عبور کرد.

ترجمه بسیاری از کلمات مفرد به جمع و برعکس نیز از مشکلات دیگری است که توجیه منطقی ندارد.

غلط‌های املائی، برابرگزینی‌های بد و در موارد زیادی غلط، عدم یکدستی در نگارش و ضبط کلمات و بسیاری از مشکلات دیگر آنقدر زیاد است که اگر بخواهیم تک‌تک آنها را ذکر کنیم حداقل به ازای هر صفحه چهار کلمه خواهد شد که در مجموع حدود ۶۰۰ صفحه کتاب غلط‌های آن حداقل ۲۴۰۰ خواهد شد که رقم فوق‌العاده‌ای است.

صفحه‌بندی کتاب هم می‌توانست به گونه‌ای باشد که حجم کتاب و قیمت آن را حداقل به نصف تقلیل دهد.

به تناقض آن پی ببرید و هم به دانش زبان‌شناسی مترجمان و ناشر محترم آن آشنا شوید. «تعدد و تنوع معادل‌های انتخاب شده در برابر یک اختصار واحد، بعضاً دانشجو و محقق را در درک مطالب علمی با مشکلات جدیدی مواجه می‌سازد. در چنین شرایطی و جود واژه‌نامه‌ای از اختصارات پژوهشی در هر رشته علمی که حاوی معادل‌های به کار برده شده توسط نویسندگان و مترجمان است، می‌تواند در فهم صحیح آثار تألیفی و ترجمه‌ای بسیار کارساز باشد.» (به نقل از مقدمه کتاب)

انتخاب این کتاب برای ترجمه نیز جای سؤال دارد، زیرا همان‌گونه که از عنوان انگلیسی آن پیداست این کتاب با تأکید بر اصطلاحات مورد استفاده در بریتانیا نگاشته شده است. معلوم نیست این همه واژه‌های مورد استفاده در سایر کشورها به خصوص آمریکا، استرالیا، اروپا و کانادا را باید کجا یافت؟! و چرا این کتاب در میان این همه کتاب‌های مشابه انتخاب شده است؟! تازه دانستن بسیاری از سرنام‌ها و اختصارات مربوط به طرح‌ها و برنامه‌های خاص کشور انگلستان که احتمالاً بسیاری از آنها در همانجا نیز منسوخ شده است چه دردی از ما کتابداران ایرانی را دوا خواهد کرد، آن هم با قیمت بالای ۴۵۰۰۰ ریال.

انتخاب معادل فارسی کتاب نیز غلط است، زیرا باید «سرنام‌ها و اختصارات کتابداری و اطلاع‌رسانی؛ دستنامه استفاده در بریتانیا» ترجمه می‌شد. به نظر می‌رسد انتخاب معادل «واژه‌نامه اختصارات کتابداری و اطلاع‌رسانی» جنبه تجاری داشته باشد. هم‌چنین مترجم محترم عبارت ترجمه و گردآوری را در پشت جلد و صفحه عنوان ذکر کرده است. در حالی که معلوم نیست چند عدد واژه را به عنوان واژه فارسی به آن اضافه کرده باشد که شایسته قرار گرفتن در کنار نام نویسنده اصلی قرار گیرد. هم‌چنین ملاک وی برای انتخاب این واژه‌ها در مقابل بسیاری از واژه‌هایی که در سطح جهانی مطرح هستند، اما در واژه‌نامه نیستند چیست.

بدنه اصلی واژه‌نامه را به صورت تصادفی باز کردم و متأسفانه با